

ÇİN'İN DARFUR POLİTİKASI*

China's Darfur Policy

*Mürsel BAYRAM***

Özet

2000'li yılların başında, Sudan'ın batısındaki Darfur bölgesinde gerçekleşen ve tahminen 300 bin kişinin ölümüyle sonuçlanan kriz sırasında Çin'in tutumu tartışma konusu olmuştur. Sudan Hükümeti'nin Darfur'da soykırım uyguladığı; Çin'in de verdiği destekle soykırımı ortak olduğu iddia edilmiştir. Bu iddialar karşısında Çin, devletlerin egemenliğine saygı duyma ve iç işlerine karışmama ilkelerini ön plana çıkarmış, ilgili devletin rızasının alınmasını öngören bir insanî müdahale paradigması savunmuştur. Darfur bu yönüyle, Çin'in hem uluslararası krizlere yaklaşımını hem de Batılı aktörlerden farklılığını ortaya koyması bakımından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu çalışmada, Çin'in söz konusu süreçte nasıl bir strateji izlediği ve nasıl bir sınav verdiği analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çin, Sudan, Darfur, İnsanı Kriz, Soykırım.

Abstract

China maintained a controversial attitude towards the humanitarian crisis in Darfur, which erupted in the western region of Sudan in the early 2000s and caused the death of nearly 300,000 people. It was claimed that the Government of Sudan carried out genocide in Darfur, and China became a party to this genocide by supporting the Government of Sudan in political, military and commercial terms. In the face of those allegations, China underlined the principles of respect for sovereignty and non-intervention in other states' internal affairs. Darfur has been a milestone for China both to epitomise its approach to international crises and to demonstrate its difference from the Western actors. Hence, this paper aims to analyse what sort of policy China.

Keywords: China, Sudan, Darfur, Humanitarian Crisis, Genocide.

* Makale Gönderim Tarihi: 10.11.2017 ;

Yayına Kabul Tarihi: 29.11.2017

** Okutman, Ahi Evran Üniversitesi; Doktorant, Kırıkkale Üniversitesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü, mürselbayram@ahievran.edu.tr.

Giriş

Çincece Batı dillerindeki *kriz* kelimesine karşılık olarak kullanılan *weiji* ifadesi, “tehlike” veya “tehdit” anlamına gelen *wei* ile “nihaî karar anı” veya “dönüm noktası” anlamındaki *ji* kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Buradan hareketle *weiji*, hangi kararların hangi sonuçları doğuracağı iyi hesaplanması gereken “tehlikeli dönüm noktaları” olarak tanımlanabilir.¹ Bu dönüm noktalarının yönetimi (*weiji guanli*), olabildiğince ihtiyatlı bir strateji gerektirmektedir.² Çin diplomasisinde bu doğrultuda “taşları tek tek kontrol ederek nehri geçmeyi” öngören bir temkin ve ihtiyat vurgusunun hâkim olduğu bilinmektedir.

2004-2008 yılları arasında dünya gündemini meşgul eden Darfur Krizi, Çin'in müdahil olmak durumunda kaldığı en önemli uluslararası krizlerden biridir. Darfur krizinin uluslararasılaşma süreci, Çin'in Afrika'daki faaliyetlerindeki yoğunlaşma ile paralel bir seyir izlemiştir. Çin, Soğuk Savaş sonrası dönemde büyüyen sanayisi için yeni enerji ve ham madde tedarikçilerine, ihracatçıları için yeni pazarlara, uluslararası platformlarda kendi çıkarlarını destekleyecek ortaklara ihtiyaç duyduğu için Afrika ülkeleriyle ilişkilerini yoğunlaştırmıştır. Afrika'da artan Çin varlığı, özellikle altyapı ve ticaret alanlarında hissedilmiştir. 1965 yılında 250 milyon dolar civarında olan Çin-Afrika ticaret hacmi, 2013 yılında 210 milyar doları aşmıştır. Çin, böylece ABD ve Fransa'yı geride bırakarak Afrika'nın en büyük ticaret ortağı haline gelmiştir.³

Çin'in Afrika'daki en önemli yatırım ve ticaret ortaklarından birisi de Sudan'dır. Çin, 1970'li yıllardan itibaren, hastane, fabrika, baraj, kültür merkezi gibi çeşitli altyapı yatırımları ile Sudan'da varlık göstermiştir.⁴ Radikalizminden dolayı uluslararası toplumdan izole

1 Batı dillerindeki *kriz* kelimesinin kökenini oluşturan Grekçe *krinein* fiili, *ayırt etmek*, *karar vermek*, *yargılamak* anlamındadır. Bu fiilden türeyen *krisis* kelimesi, *tercih*, *bir yargılamanın/ muhakemenin neticesi*, *bir hastalığın dönüm noktası* anlamlarıdır. Dolayısıyla Batı dillerindeki *kriz* kavramı ile Çince *weiji* kavramı etimolojik olarak belli noktalarda benzeşmektedir.

2 Alastair Iain Johnston, “The Evolution of Interstate Security Crisis-Management Theory and Practice in China”, *Naval War College Review*, Cilt: 69, Sayı: 1, 2016, s. 30; Ding Bangquan vd., *国际危机管理 (Uluslararası Kriz Yönetimi)*, Millî Savunma Üniversitesi Yay., Pekin, 2004, s. 2-3.

3 Mürsel Bayram-Hüseyin Emiroğlu, “Afrika'da Artan Çin Nüfuzunun Çok Yönlü Sonuçları”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 28, Temmuz 2016, s. 504.

4 Robert Collins, *A History of Modern Sudan*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008, s. 231.

edilmeye çalışılan Sudan ile Orta Doğu dışında yeni petrol kaynakları arayan Çin arasında özellikle 1990'lı yılların sonunda güçlü bir ilişki tesis edilmiştir. Çin, kısa sürede Sudan'ın en büyük dış ticaret ortağı haline gelmiş ve söz konusu ticaretin büyük kısmını petrol oluşturmuştur. Sudan Milli Petrol Şirketi'nin en büyük hissedarı olan Çin Milli Petrol Şirketi, Güney Darfur'dakiler de dâhil olmak üzere, Sudan'ın birçok petrol sahasında imtiyazlar elde etmiş ve Sudan pazarına 4 milyar dolardan fazla yatırım yapmıştır.⁵

Darfur'da patlak veren insanî kriz, Çin'in Afrika ülkeleriyle kurmuş olduğu ticarî nitelikli ilişkileri hızla siyasallaştırmıştır. Batılı devletlerin diplomatik baskıları ve sivil toplum eliyle yürütülen yoğun kampanyalar, Çin'i o zamana değin sıkı sıkıya savunduğu "iç işlerine karışmama" ilkesinden taviz vermeye zorlamıştır.⁶ Çin'in kendine yönelen baskılarla Afrika'daki çıkarları arasında bir denge kurması gerekmiş ve bu gereksinim, ülkenin diplomatik manevra kabiliyeti açısından önemli bir sınav olmuştur. Çin, bölgedeki istikrarsızlığın olumsuz etkilerini bertaraf etme ve Afrika'daki uzun vadeli çıkarlarının zarar görmesini engellemeye dayalı bir strateji izlemek durumunda kalmıştır.

Bu noktadan hareketle Çin'in Darfur stratejisini analiz etmeyi amaçlayan çalışmada, öncelikle Darfur Krizi'nin kökenleri ve uluslararasılaşma süreci incelenecek, ardından başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Batılı aktörlerin bu krize yönelik yaklaşımları değerlendirilecektir. Sonrasında, Çin'in Darfur politikasının Batılı aktörlerinkinden hangi açılardan farklı olduğu ve ülkenin Batılı aktörlerle ilişkileri ile Sudan'daki çıkarları arasında nasıl bir denge izlediği ele alınacaktır.

Darfur Krizi'nin Uluslararasılaşması

Sudan'ın batısında yer alan Darfur, 493 bin kilometre karelik yüzölçümü ile neredeyse İspanya büyüklüğünde bir bölgedir. Bölge, Arap ve Afrikalı kabilelerden oluşan 6 milyon nüfus barındırmaktadır.

5 Jonathan Holslag-Benjamin Van Camp, *China's Resources and Energy Policy in Sub-Saharan Africa*, European Parliament, Brüksel, 2007, s. 70-71.

6 Harry Verhoeven, "Is Beijing's Non-Interference Policy History? How Africa is Changing China", *The Washington Quarterly*, Cilt: 37, Sayı: 2, 2014, s. 55-70.

Bu nüfusun neredeyse tamamı Sünni Müslümandır. Ulus-devletleşme sürecindeki politikalar, komşu devletlerin bölgesel nüfuz mücadeleleri ve ekolojik faktörlerin bir araya gelmesi neticesinde buradaki Arap ve Afrikalı nüfus arasında çatışmalar baş göstermiştir.

1956'da İngiltere'den bağımsız olan Sudan, ülke içindeki farklı kimlikleri Arap-Müslüman kimliği potasında eriterek modern bir ulus-devlet inşa etmeye girişmiştir. Sudan yönetimi, bu konuda başarı sağlayamadığı gibi, çevre bölgelere yeterli yatırım da götürememiştir.⁷ Bu nedenle bağımsızlık sonrasında Darfur'un ihmal edilmişliğine dikkat çekmek isteyen bazı hareketler ortaya çıkmıştır. 1957'de Kızıl Alev, 1963'te Sûnî Hareketi, 1964'te Darfur Kalkınma Cephesi, 1977'de Batı Sudan Halk Teşkilatı organize edilmiştir. Bu hareketler, merkezî hükümetin Araplığı ön plana çıkara politikalarının sona erdirilmesi ve Darfur'un millî gelirden eşit pay alması yönünde talepler gündeme getirmişlerdir.⁸

Komşu devletlerin nüfuz mücadeleleri, bölgede askerleşme ve istikrarsızlaşma yönünde bir eğilimi beraberinde getirmiştir. Darfur'u hayalindeki büyük Libya devletinin parçası haline getirmek isteyen Muammer Kaddafi yönetimi, buraya çok sayıda Libya askerini konuşlandırmıştır. Libya nüfuzunu kendi rejimine tehdit olarak değerlendiren Hissene Habre liderliğindeki Çad da karşılık olarak buradaki Libya birliklerine saldırılar düzenlemiştir. Böylece Darfur, iki komşu devletin nüfuz mücadelesinin sahnelendiği ve bu devletler aracılığıyla Sudan Hükümeti'ne karşı muhalefet hareketlerinin örgütlenmeye çalışıldığı bir merkeze dönüşmüştür.⁹

1980'li yılların ikinci yarısında etkili olan kuraklık, bölgedeki gerilimi tırmandırmıştır. Kuraklıktan dolayı kuzeyden güneye doğru inen çoban Arap kabileler ile genelde bölgenin güneyinde meskûn olan çiftçi Fur kabileleri arasında sulak ve otlak araziler üzerinden

7 Mürsel Bayram, "Sudan'ın Etnopolitik Sorunlarını Besleyen Faktörlerin Tarihsel Bir Analizi", *Tarihin Peşinde: Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 16, Ekim 2016, s. 197-224.

8 Mahmoud Abbaker Suleiman, *Darfur: A Crisis of Identity and Governance*, Author House, Bloomington, 2011, s. 6.

9 John L. Wright, *Libya, Chad and the Central Sahara*, Hurst and Company, Londra, 1989, s. 132.

sürtüşmeler yaşanmıştır. Ekonomik saiklerle siyasî saikler birleşince Arap-Fur gerginliği kısa sürede ideolojik ve etnopolitik bir mecraya çekilmiştir. Arap çeteleri Fur köylerini, Fur çeteleri de Arap köylerini basıp katliamlar gerçekleştirmiştir.¹⁰ Güney Sudan'daki iç savaşın da etkisiyle 1990'lı yılların sonunda etnopolitik hareketlenmelerde artış görülmüştür. Bilhassa Sudan Kurtuluş Hareketi (ن ادوس ل ا ريرحت ؤ كرح) ile Adalet ve Eşitlik Hareketi (ا ؤ اس م ل ا و ل د ع ل ا ؤ كرح) gibi hükümet otoritesine karşı eylemlere girişen silahlı örgütlerin kurulması, Arap-Fur çatışmasını yeni bir safhaya taşımıştır.¹¹ Bu örgütler, Şubat 2002'de ilk başarılı eylemlerini gerçekleştirerek 200 kadar Sudan askerini öldürmüşlerdir. 2003-2004 yıllarında yoğunlaşan saldırılarda karakol ve garnizon gibi askerî hedeflerin yanı sıra havaalanı, üniversite ve pazar yeri gibi sivil vatandaşların yoğun olduğu yerler de hedef seçilmiştir.¹² İsyancıların askerî kapasitesinin ve teknik yeterliliğinin üst düzeyde olduğunu gösteren bu saldırılardan sonra Sudan Hükümeti Darfur'daki hadiselerin zannettiği gibi basit "eşkıya hareketleri" olmadığını anlamış ve daha etkili önlemler almaya yönelmiştir. Sudan ordusunun büyük kısmının hâlâ güneyde bulunması, ülkenin doğusunda petrol boru hattının güvenliğini tehdit eden Eritre bağlantılı isyancı grupların ortaya çıkması ve ordudaki üst rütbelilerin önemli bir kısmının Darfurlulardan oluşması gibi nedenlerle Sudan ordusu ilk etapta hava bombardımanlarını ve Cancavid adlı paramiliter birlikleri tercih etmiştir. Cancavidler, genellikle düzenli orduyla ilişkisi kesilmiş askerler, Afrikalı kabilelerle arazi kavgası yaşamış Arap kabilelerinin gençleri, cezaevlerinden salınan adî suçlular ile maceraperest işsiz gençlerden oluşmaktaydı.¹³ "Atlı cinler" anlamına gelen Canvavid milislerinin özellikle Arap olmayan Fur, Masalit ve Zaghava etnik gruplarının yaşadığı yerleşim birimlerine saldırılar düzenleyerek adam öldürme, kaçırma, işkence, tecavüz gibi etnik temizlik maksatlı suçlar işledikleri bildirilmiştir.¹⁴

10 Mahmood Mamdani, *Saviors and Survivors: Darfur, Politics, and the War on Terror*, Doubleday, New York 2009, s. 231-232.

11 Annyssa Bellal, *The War Report: Armed Conflict in 2014*, Oxford University Press, Oxford, 2015, s. 254-265.

12 Douglas Hamilton Johnson, *The Root Causes of Sudan's Civil Wars: Peace Or Truce*, Fountain Publishers, Kampala 2011, s. 214-221.

13 Mamdani, *a.g.e.*, s. 311.

14 John Hagan, "Prosecuting Ethnic Cleansing and Mass Atrocity in the Former Yugoslavia and Darfur", *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, Cilt: 10, Sayı: 1, 2009, s. 26-47.

Darfur'daki hadiseler, Kasım 2003'te Hartum Hükümeti ile Darfurlu isyancılar arasında Abeşe'de yürütülmekte olan barış görüşmelerinin başarısızlıkla sonuçlandığına dair haberlerle birlikte uluslararası medyanın gündemine girmeye başlamıştır. BM İnsan Hakları Sudan Koordinatörü Mukesh Kapila'nın Darfur'da “dünyanın en büyük insanî krizinin” yaşandığı yönündeki açıklamasından sonra dünya medyasının Darfur'a ilgisi artmıştır. Yapılan yayınlarda ağırlıklı olarak Sudan Hükümeti'nin “21. yüzyılın ilk soykırımını” gerçekleştirdiği işlenmiştir. ABD'nin Irak'a müdahalesinin olumsuz yansımaları devam ederken uluslararası toplum Darfur'la ilgili harekete geçmeye çağırılmıştır.¹⁵

Dönemin ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, 9 Eylül 2004'te ABD Senatosu'nun Dış İlişkiler Komitesi'ne hitaben yaptığı konuşmada Darfur'daki olayları “soykırım” olarak nitelemiş ve bu soykırımdan Sudan hükümeti ile Cancavid milislerinin sorumlu olduğunu ileri sürmüştür.¹⁶ ABD Başkanı George W. Bush da aynı şekilde “Darfur'u niteleyen en doğru kelimenin soykırım olduğunu”; “Darfur'da barış sağlanana kadar masumların yanında olacaklarını” ifade etmiştir.¹⁷

Darfur konusunda Amerikan dış politikasını ve kamuoyunu etkileyen en önemli kampanya, *American Jewish World Service* ve *United States Holocaust Memorial Museum* tarafından kurulan *Save Darfur* koalisyonu tarafından yürütülmüştür. *Save Darfur*, 2004'ten 2007'ye kadar 180'den fazla dinî ve insanî kuruluşa, yaklaşık 1 milyon aktiviste ve 14 milyon doları bulan bir yıllık bütçeye ulaşmıştır.¹⁸ George Clooney ve Mia Farrow gibi Hollywood'un önde gelen isimlerinin de desteğini alan *Save Darfur*, Batı kamuoyunda Darfur konusunda ciddi bir farkındalık yaratmayı başarmıştır. Bu farkındalıktan ötürü, 2008'deki ABD başkanlık seçimlerinde her aday Darfur hakkında yorum yapmaya kendisini mecbur hissetmiştir.¹⁹

15 Gérard Prunier, *Le Darfour: Un Génocide Ambigu*, Editions de la Table Ronde, Paris, 2005, s. 101-129.

16 Colin Thomas-Jensen ve Julia Spiegel, “Activism and Darfur: Slowly Driving Policy Change”, *Fordham International Law Journal*, Cilt: 31, Sayı: 201, 2008, s. 203-204.

17 Hannes Gerhardt, “Bio-Normative Geopolitics: The US and the Darfur Crisis in Sudan”, *Geopolitics*, Cilt: 14, Sayı: 3, 2009, s. 500.

18 Mamdani, *a.g.e.*, s. 23.

19 Peter K. Bechtold, “Darfur, The ICC and American Politics”, *Middle East Policy*, Cilt: XVI, Sayı: 2, 2009, s. 160-162.

ABD yönetiminin girişimleri neticesinde, Darfur'daki Afrika Birliği misyonunun Mart 2006'da BM misyonuna devredilmesi kararlaştırılmıştır.²⁰ ABD yönetimi, BM misyonunun NATO tarafından da takviye edilmesini gündeme getirmiş, ancak böyle bir müdahalenin "Darfur'u Irak'a dönüştüreceği" yönünde eleştiriler dile getirilmiştir.²¹ Ayrıca, BM barış gücü operasyonlarının ABD'nin çıkarlarına hizmet ettiği, insanî müdahalenin siyasal bir araç olarak kullanıldığı ve çoğu vakada "insanî olmayan sonuçlar" doğurduğuna dikkat çekilmiştir.²²

Sudan, Darfur'a BM birliklerinin konuşlandırılmasını kabul etmeyince ABD yönetimi bu konuda Sudan Hükümeti'ni iknaya zorlamış; kabul etmediği takdirde ekonomik yaptırım uygulamakla tehdit etmiştir. Nitekim ABD Ticaret Bakanlığı, Şubat 2007'de Sudan Hükümeti'nin petrol gelirleri de dâhil olmak üzere Amerikan bankalarındaki işlemlerini bloke etmiştir.²³

Tony Blair yönetimindeki İngiliz hükümeti de Darfur konusunda başlangıçta ABD ile paralel bir politika takip ettiği izlenimini vermiştir. Hatta bölgedeki sivilleri korumak ve soykırımı sonlandırmak için bir İngiliz tugayının Darfur'a sevk edilebileceği dile getirilmiş, fakat bu yönde bir adım atılmamıştır.²⁴ İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw, Ağustos 2004'te Darfur'a gerçekleştirdiği ziyaret sonrasında Sudan Hükümeti'ne "daha fazla zaman tanınması gerektiği" yönünde bir açıklama yapmıştır.²⁵ İngiltere, bu arada Rolls Royce, Weir Pumps ve Angus Fire gibi şirketler aracılığıyla Sudan'ın petrol endüstrisinde kullandığı parçaları temin etmeyi sürdürmüştür. Ayrıca 2003 yılı Ekim

20 Kamal Osman Salih, "The Internationalization of the Communal Conflict in Darfur and Its Regional and Domestic Ramifications: 2001-2007", *Arab Studies Quarterly*, Cilt: 30, Sayı: 3, 2008, s. 13.

21 Richard Barltrop, *Darfur and the International Community: The Challenges of Conflict Resolution in Sudan*, I. B. Tauris, Londra, 2010, s. 129.

22 Flounders'ın ifadesiyle, "Birleşmiş Milletler bayrağı taşıyan ABD birlikleri 1950'de Kore'yi işgal etmiş ve yapılan savaş 4 milyondan fazla insanın ölümüyle sonuçlanmıştır. 1961'de ABD'nin baskısıyla Kongo'ya konuşlandırılan BM birlikleri, ülkenin ilk başbakanı olan Lumumba'nın suikastinde rol oynamıştır. 1991'de yine BM mandası altında ABD, Irak'ın bütün sivil altyapısını yok etmiş ve 1,5 milyondan fazla Iraklı'nın yaşamını yitirmesine neden olmuştur. Yugoslavya ve Haiti'deki BM birlikleri de -barışa değil- ABD ve Avrupa devletlerinin müdahalelerine kılıf olmuştur." bkz.: Sara Flounders, "The US Role in Darfur, Sudan", *Workers World*, Cilt: 48, Sayı: 22, Haziran 2006, s.11.

23 Salih, *a.g.m.*, s.14.

24 Eric Reeves, "Europe's Indifference to Darfur", *New Republic*, 27 Ekim 2006.

25 Salih, *a.g.m.*, s. 14-15.

ayında Darfur'daki bir petrol sahasının imtiyazını satın alan Friedhelm Eronat, anlaşma öncesinde Amerikan vatandaşlığından feragat ederek İngiliz vatandaşlığına geçmiştir.²⁶ Dolayısıyla İngiltere, ABD ile birlikte hareket ettiğini beyan etmekle birlikte, Sudan'daki ekonomik çıkarlarını korumayı sürdürmüştür.²⁷

Darfur konusunda başlangıçta temkinli bir yaklaşım sergileyen Fransa yönetimi, çatışmaların Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti'ne sıçraması üzerine daha aktif bir politikaya yönelmiştir. Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, Darfur'da “insanlığa karşı suçlar” işlemeye devam ettiği sürece Sudan'a “yaptırım uygulamaktan başka seçeneklerinin” olmayacağını söylemiştir.²⁸ Fransa Dışişleri Bakanı Philippe Douste-Blazy de “Darfur'daki soykırımın kabul edilemez olduğunu”, bölgedeki sivilleri korumak için uluslararası barış gücü birliklerinin konuşlandırılması gerektiğini ifade etmiştir.²⁹ Fransa'nın çabalarıyla 18 Mayıs 2007'de bölgeye bir Avrupa barış gücü misyonu konuşlandırılmasına karar verilmiştir. Fransa'nın bu birliklerin Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nin Darfur sınırı boyunca konuşlandırılması yönündeki talepleri ve çabaları, “Darfur'daki sivillerden” ziyade bölgedeki siyasi ve ekonomik çıkarlarının zarar görmesinden endişe ettiğinin göstergesidir.³⁰ Fransa'nın Darfur politikasıyla ilgili bir diğer eleştiriye açık konu da Darfurlu isyancı liderlerin ikametine izin vermesidir. Darfurlu isyancı örgütlerden Sudan Kurtuluş Hareketi'nin lideri Abdulvahid Muhammed Nur, Fransa'nın başkenti Paris'te ikamet etmiş ve örgütünü burada hazırladığı videolarla yönetmiştir.³¹

Almanya'nın Darfur politikası ise Savunma Bakanı Peter Struck'ın Eylül 2004'teki açıklamasıyla netleşmiştir. Darfur'daki hadiseleri “soykırım” olarak niteleyen Struck, Almanya'nın Darfur konusunda ABD ile koordinasyon halinde olduğunu belirtmiştir. Fransa gibi

26 Andrew Gilligan-Adrian Gatten, “The mystery of Lord Mandelson's finances”, *The Telegraph*, 11 Temmuz 2010.

27 Leben Nelson Moro, “Over a barrel”, *New Internationalist*, Sayı: 401, Haziran 2007, s. 19.

28 “France threatens Sudan with sanctions”, *Sudan Tribune*, 20 Mart 2007.

29 Eric Reeves, “Europe's Indifference to Darfur”, *New Republic*, 27 Ekim 2006.

30 Salih, *a.g.m.*, s. 15.; G. Dunkel, “U.S., Britain and France threaten Sudan”, *Workers World*, Cilt: 48, Sayı: 51, Aralık 2006, s. 10.

31 “Sudan not happy with France's hosting of SLM's Abdel - Wahid: FM says”, *Sudan Tribune*, 26 Şubat 2017.

Almanya da Darfurlu isyan hareketi liderlerinin ikametine müsamaha göstermiştir.³²

Krizin uluslararası hukuk boyutuna gelince, uluslararası suç kapsamına giren eylemlerin önlenmesi ve faillerinin yargılanması temel olarak suçların meydana geldiği ülke yönetiminin sorumluluğunda olmasına rağmen Darfur örneğinde Sudan hükümetinin bu sorumluluğunu yerine getirmediği iddia edilmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 31 Mart 2005 tarihinde aldığı 1593 sayılı kararlar, Darfur'daki olayların uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiği gerekçesiyle Uluslararası Ceza Mahkemesi savcılığına intikali öngörülmüştür. Söz konusu karar, ABD, Brezilya, Cezayir ve Çin'in çekimser oylarına karşılık 11 lehte oyla alınmıştır. UCM Genel Savcısı Luis Moreno Ocampo, Sudan hükümetinin 1593 sayılı kararın gereğini yerine getirmediği gerekçesiyle 14 Temmuz 2008 tarihinde Sudan Devlet Başkanı Ömer El-Beşir hakkında iddianame hazırlamış ve UCM'de yargılanmasını talep etmiştir. UCM Hazırlık Dairesi yargıçları, 4 Mart 2009 tarihinde El-Beşir hakkında tutuklama kararı çıkartmıştır. El-Beşir hakkında sivil halka karşı kasıtlı ve doğrudan gerçekleştirilen, insanlık ve savaş suçlarını oluşturan saldırılarla ilgili suçlamalar yöneltilmiştir. 6 Mart'ta tutuklama kararı Lahey'deki Sudan elçiliğine tebliğ edilmiş; elçilik, Sudan Hükümeti'nin UCM yargısını tanımadığını bildirerek tutuklama kararıyla ilgili belgeleri reddetmiştir. Tutuklama kararı, uluslararası örf-adet hukukundaki, "halen görev başında olan devlet başkanlarının dokunulmazlığı" ilkesi ile çeliştiği için tenkit edilmiştir. Karar metninde yer alan, BMGK'nın Sudan'ı zorlayabileceği yönündeki ifade de pratikte bir anlam ifade etmemiş; neticede Sudan Hükümeti, El-Beşir'i teslim etmemiş ve BMGK herhangi bir zorlayıcı karar almamıştır.³³

32 Hoile'ye göre, "Bazı Darfurlu isyan hareketi liderleri Almanya'da yaşamakta ve faaliyetlerini bu ülkeden yürütmektedir. Bunlardan biri de Darfur'da yüzlerce polis ve sivilin katledilmesinden sorumlu olan ultra-İslamcı Adalet ve Eşitlik Hareketi'dir. El-Kaide'nin Almanya'da yaşayıp faaliyet yürütmesine izin verilmezken Adalet ve Eşitlik Hareketi'ne neden müsaade ediliyor?" bkz.: David Hoile, "United States Darfur policy is sleep-walking the international community into another Iraq-type catastrophe", *Sudan Vision*, 26 Eylül 2004.

33 Şener Çelik, "Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Tutuklama Kararlarıyla İlgili Bir Değerlendirme: Sudan Devlet Başkanı Ömer El-Beşir Örneği", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Yıl: 7, Sayı: 14, s. 93-94.

Çin'in Darfur Politikası

Çin'in Darfur'daki Krizi'ne yaklaşımı, yöntem ve üslup bakımından Batılı devletlerinkinden ayrılmaktadır. Batılı devletlerin yaklaşımları, genel olarak bölgedeki sorunun uluslararasılaşmasını sağlama, “soykırım” nitelemesini tercih ederek Sudan Hükümeti'ni uluslararası hukuk açısından sorumlu tutma, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Sudan Devlet Başkanı Ömer El-Beşir hakkındaki tutuklama kararını destekleme, Sudan hükümetini olabildiğince yalnızlaştırma ve yaptırım uygulamakla tehdit etme, merkezî hükümet ile çatışan örgütlerin liderlerinin Avrupa'da ikamet edip örgütlerini buradan yönetmelerine izin verme gibi doğrudan Sudan yönetimini hedef alan sert tedbirleri içermiştir. Çin ise, aşağıda açıklanacağı üzere, daha yumuşak ve ihtiyatlı bir yaklaşım tercih etmiştir.

Darfur'daki çatışmalar dünya gündemini meşgul etmeye başladıktan sonra Çin'in Sudan ile ilişkileri eleştiri konusu olmuştur. Çin'in Sudan hükümetine silah satmayı sürdürmek ve petrol sektörüne yaptığı yatırımlarla Sudan hükümetini ekonomik olarak güçlendirmek suretiyle Darfur'daki şiddeti desteklediği iddia edilmiştir.³⁴ 2008'de Çin'de düzenlenen olimpiyatların “soykırım olimpiyatları” olduğu ve ABD'li sporcuların bu olimpiyatları boykot etmesi talep edilmiştir. Bu talebe ünlü isimlerin de karşılık vermesi sağlanmış; örneğin, Amerikan film endüstrisinin en etkili isimlerinden olan Steven Spielberg, Pekin Olimpiyat Oyunları'nın sanat danışmanlığından istifa etmiştir.³⁵

Geleneksel olarak diğer devletlerin egemenlik hakkına saygı duyma ve iç işlerine karışmama prensibini benimseyen Çin, Darfur konusunda da “siyaseti ticaretten ayırmak” gerektiğini, “Sudan'daki durumun Sudan'ın iç işi olduğunu” ifade etmiştir. Bu bağlamda Çin, Sudan hükümetini cezalandırmaya yönelik BMGK kararlarına karşı çıkmış; ilk olarak bazı ekonomik tedbirleri içeren Eylül 2004'teki 1564 sayılı BMGK kararının hafifletilmesini sağlamıştır. Şubat 2005'te ABD tarafından hazırlanan ve Darfur'daki barış sürecini bloke eden kişilere

34 Thomas-Jensen ve Spiegel, *a.g.m.*, s. 208.

35 Bechtold, *a.g.m.*, s. 161.; James Bone, “Spielberg Pulls Out of Olympics in Protest at China's Policy on Darfur”, *Times*, 13 Şubat 2008.

yönelik yaptırım uygulamayı öngören karar taslağı da Çin'in itirazına takılmıştır. Çin, bu kişilerin bir BMGK heyeti tarafından gayri resmî olarak seçilmesini talep etmiştir.³⁶ Aralık 2005'te Yaptırımlar Komitesi Uzman Paneli, aralarında Sudan savunma bakanı, emniyet müdürü, ordu komutanları, polis amirleri, iki Cancavid lideri ve beş isyancı liderin bulunduğu bir liste hazırlamıştır.³⁷ Çin ve Rusya'nın ortak gayretleriyle bu listedeki isim sayısı dörde indirilmiştir.³⁸

Çin, 2005 yılındaki Darfur Barış Anlaşması'nı ihlal eden kişi veya gruplara yaptırım öngören 16 Mayıs 2006 tarihli 1679 sayılı BMGK karar tasarısını da yumuşatmayı başarmıştır. Çin, aynı şekilde Darfur hadiselerinin UCM'ye intikalini öngören BMGK kararına karşı çıkmış ve burada işlenen suçlarla ilgili soruşturma yetkisinin Sudan mahkemelerine verilmesini talep etmiş; ancak, UCM'nin Sudan ile işbirliği içinde olacağı ve Sudan Hükümeti'ni tehdit etmeyeceği yönünde bir şerh ile BMGK'daki oylamada çekimser kalarak söz konusu kararın geçmesini sağlamıştır.³⁹

1564 sayılı BMGK kararında öngörülen tedbirlerin Temmuz 2006'da 1556 sayılı kararla ağırlaştırılmasına ve Sudan'ın petrol sektörünü etkileyebilecek ilave ekonomik tedbirler getirilmesine itiraz eden Çin, Cancavid milislerinin silahsızlandırılmasını kabul etmekle birlikte, Sudan ordusuna yönelik silah ambargosuna itiraz etmiş ve Yaptırımlar Komitesi'nin Nisan 2007'de silah ambargosuna yönelik olarak hazırladığı uzman raporunu kabul etmemiştir.⁴⁰ Ne var ki Çin, bu kararların oylanması sırasında çekimser kalarak başta ABD olmak üzere diğer büyük güçler ile doğrudan çatışmaktan kaçınmıştır. Çin yönetimi, Sudan'a yönelik ekonomik tedbirlerin uygulanmasını sahada zorlaştırabileceğini düşünmüştür.⁴¹

36 Jonathan Holslag, "China's Diplomatic Manoeuvring on the Question of Darfur", *Journal of Contemporary China*, Cilt: 17, Sayı: 54, 2008, s. 81.

37 "Leaked names highlight Sudan's failure to protect", *Human Rights Watch*, 26 Aralık 2006.

38 Judy Aita, "United States Seeks Sanctions on Sudan Officials", *State Department File*, 19 Nisan 2006.

39 Robert Cryer, "Sudan, Resolution 1593 and International Criminal Justice", *Leiden Journal of International Law*, Cilt: 19, Sayı: 1, 2006. s. 195-222.

40 Warren Goge, "Sudan flying arms to Darfur, UN panel reports", *International Herald Tribune*, 18 Nisan 2007.

41 Holslag, *a.g.m.*, s. 82.

Darfur'a BM birliklerinin konuşlandırılması konusuna gelince, “koruma sorumluluğu” çerçevesinde çatışma bölgelerine uluslararası müdahale konusunda Çin dış politikasının zamanla evrildiği görülmektedir. 1970'lerde BM barış gücü operasyonlarına katılmayan Çin, 1980'lerde bu operasyonlara yönelik muhalif tavrını yumuşatmış; 1990'larda ise hem desteklemeye hem de katılmaya başlamıştır.⁴² Bununla birlikte Çin, barış gücü operasyonlarının etkisizliğini dile getirmiş ve müdahale edilecek devletin rızasının alınması gerektiği fikrini ortaya atmıştır. Bu doğrultuda Çin, Sudan Hükümeti'nin rızası olmadan Darfur'a BM birliklerinin konuşlandırılmasına itiraz etmiştir.⁴³

Hâlbuki Çin'in böyle bir müdahaleyi kayıtsız şartsız desteklemesi için yeterince sebep bulunmaktaydı. Birincisi, bölgede şiddetin artması ve çatışmaların Güney Sudan'a sıçraması halinde Çin'in buradaki yatırımları tehlikeye girebilirdi. İkincisi, Batılı devletlerin Sudan'a yönelik tek taraflı politikaları Çin'in ülkedeki mihver pozisyonunu tehdit edebilirdi. Üçüncüsü, Afrika Birliği de kendi birliklerinin yerine BM barış gücü misyonunun ikame edilmesini talep etmekteydi ki Çin'in bu talebi reddetmesi Afrika ülkeleri nezdindeki imajına zarar verebilirdi. Ayrıca, Çin ile Çad arasında Ağustos 2006'da diplomatik ilişkiler tekrar başlatılmış ve iki ülke arasında bir dizi ticarî anlaşmalar imzalanmıştı. Sudan'ın batı komşusu olan Çad, Darfurlu mültecilerin ve isyancıların sınırı geçerek Çad'a giriş yapmalarının önlenmesi için sürekli olarak baskı yapmaktaydı.⁴⁴ Bu bölge, Libya'dan Etiyopya'ya kadar uzanan enerji ilişkileri ağının kesiştiği yerd. Dolayısıyla buranın istikrarı Çin'in Orta Afrika bölgesindeki enerji arz güvenliği açısından hayati önem arz etmekteydi.⁴⁵

42 Bu değişimin sebepleri muhteliftir. En önemlisi, Çin'in 1970'li yılların sonundan itibaren uluslararası sistemle bütünleşme yönünde bir politika izlemesi ve başta ABD olmak Batılı büyük güçleri doğrudan karşısına almamaya özen göstermesidir. bkz.: Yeshe Choeden, “China's Stance on UN Peacekeeping Operations: Changing Priorities of Foreign Policy”, *China Report*, Cilt: 41, Sayı: 1, 2005, s. 39-59.

43 Holslag, *a.g.m.*, s. 74.

44 Simon Massey-Roy May, “Crisis in Chad”, *African Affairs*, Cilt: 105, Sayı: 420, 2006, s. 365.

45 “Explanatory Remarks by Ambassador WANG Guangya at UN Security Council on Resolution 1672”, *Permanent Mission of the People's Republic of China to the UN*, <http://www.china-un.org/eng/hyyfy/t248836.htm>, (Erişim Tarihi: 25 Nisan 2006).; Holslag, *a.g.m.*, s. 75.

Elbette Çin'in Darfur'a BM birliklerinin konuşlandırılması konusunda Sudan Hükümeti'nin rızasını şart koşmasının da makul sebepleri vardı. Birincisi, siyasi çözümde ısrar ederek uluslararası baskılar karşısında zaman kazanabilirdi. İkincisi, Sudan'ın bağımsızlık ve egemenliğini önemseydiği yönünde bir izlenim vererek ülkedeki uzun vadeli çıkarlarının zarar görmemesini sağlayabilirdi. Bu izlenim, diğer Afrika devletlerince de olumlu karşılanabilirdi. Üçüncüsü, Sudan Hükümeti'nin rızası olmadan yapılacak bir askerî müdahale, ülkedeki sorunu daha fazla çıkmaza sürükleyebilirdi. Bu nedenlerle, Afrika Birliği Barış ve Güvenlik Konseyi'nin Ocak 2006'da BM birliklerinin Afrika Birliği misyonunun yerini alması yönündeki talebini ABD ve Avrupa Birliği şartsız desteklerken Çin, Sudan Hükümeti'nin rızası alınmak şartıyla kabul etmiştir. Afrika Birliği misyonunun yerine BM misyonunun ikamesini öngören 1706 sayılı BMGK kararına henüz Sudan Hükümeti'nin rızası alınmadığı gerekçesiyle itiraz eden Çin, müteakip süreçte bir taraftan Sudan hükümetini bu konuda ikna etmeye, diğer taraftan ikili ilişkilerini kuvvetlendirmeye çalışmıştır.⁴⁶ Zira ikili ilişkilerin zayıflaması hem ekonomik çıkarlara hem de Darfur'daki istikrara zarar verebilirdi. Dahası, Sudan ekonomik işbirliği alanında başka Asyalı aktörlere de yeşil ışık yakmaktaydı. Örneğin, Hindistan 2005 yılı sonlarından itibaren Sudan'a çeşitli yardım paketi sunmaya başlamış ve kurulan ilişkiler sayesinde Hint şirketleri Sudan'da daha fazla petrol imtiyazı elde etmiştir.⁴⁷ Aynı şekilde Rusya ve Malezya da Sudan'la ticarî ilişkilerini güçlendirmeye başlamıştı.⁴⁸ Bu konjonktürü dikkate alarak Sudan ile yeni ekonomik ve askerî anlaşmalar imzalayan Çin, aynı zamanda düşük profilli de olsa Sudan Hükümeti'ni BM müdahalesinin kabulü konusunda ikna etmeye çalışmıştır. Çin'in ikna çabalarının kısa vadede sonuç vermemesi üzerine Batılı güçler, Çin ve Sudan üzerindeki baskılarını artırmışlardır.⁴⁹ Çin'de yapılacak olimpiyatların "soykırım olimpiyatları" olarak boykot edilmesi yönündeki çağrılar ve ABD'nin Sudan'a yönelik ilave tedbirler alma tehditleri, Çin'in daha aktif bir ikna sürecine geçmesine neden

46 Holslag, *a.g.m.*, s. 76.

47 Melek Fırat, "Hindistan'ın Afrika Politikası", *Afrika: Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, Bahar 2012, s. 54.; Rahul Beri, "Africa's Energy Potential: Prospects for India", *Strategic Analysis*, Cilt: 29, Sayı: 3, 2005.

48 "Russia-Sudan set up business partnership", *Moscow Times*, 19 Mayıs 2006.; "Malaysian Petronas embarks on oil Project in Sudan", *Business Times*, 13 Aralık 2005.

49 Holslag, *a.g.m.*, s.77-78.

olmuştur. Çin Devlet Başkan Yardımcısı Zeng Qinghong, Sudan Devlet Başkan Yardımcısı Ali Nafi ile görüşerek Darfur'a BM birliklerinin konuşlandırılması konusundaki düşüncelerini iletmış; yine de bu fikri “kabul edip etmemeyi Sudan Hükümeti'ne bıraktıklarını, bir dayatmada bulunmadıklarını” eklemiştir.⁵⁰ Şubat 2007'de Sudan'ı ziyaret eden Çin Devlet Başkanı Hu Jintao, Sudan'la olan ilişkilerini bozmadan Batılı devletlerden gelen baskıları azaltmaya yönelik bir yol haritası ortaya koymuştur. Bu çerçevede Çin yönetimi, Sudan'ın bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne ve Darfur Krizi'ni yönetmesine saygı duyulması, krizin barışçıl yollarla çözülmesi, Birleşmiş Milletler ve Afrika Birliği'nin buradaki barış sürecinde yapıcı bir rol oynaması ve istikrarın sağlanıp yerel halkın yaşam koşullarının yükseltilmesine öncelik verdiğini belirtmiştir.⁵¹

Hu Jintao'nun ziyaretinden sonra, Darfur'a Afrika Birliği ve Birleşmiş Milletler birliklerinden müteşekkil hibrid bir misyonun konuşlandırılması yönündeki BMGK kararı, Sudan Hükümeti tarafından kabul edilmiştir.⁵² Böylelikle Çin, BM daimi üyeliği zarfında ilk kez egemen bir devletin topraklarına BM birliklerinin konuşlandırılması konusunda yabancı bir hükümeti ikna etmiştir. Çin, bunu yaparken Batılı devletler gibi “havuç-sopa politikası” izlememiş; yaptırım veya yaptırım tehdidinden söz etmemiştir. Sudan'ı izole etmek yerine ikili diplomatik ilişkilerini kullanmış ve bu politikasıyla özellikle otoriter nitelikli rejimler nezdinde görece pozitif bir büyük güç imajı oluşturmuştur.⁵³

Sonuç

Soğuk Savaş döneminde uluslararası krizlere büyük oranda ideolojik saiklerle yaklaşan Çin, Soğuk Savaş sonrası dönemde bu konuda giderek daha yapıcı bir tutum geliştirmiştir. Uluslararası kriz yönetimi bağlamında Çin'in karşılaştığı en önemli sınavlardan birisi Darfur Krizi'dir. Çin yönetimi, söz konusu krizin başlangıcında pasif bir

50 “China pushes Sudan to let UN troops into Darfur”, *International Herald Tribune*, 15 Eylül 2006.

51 Özgün Arslan, “Sudan ve Uluslararası Politikada Darfur Krizi”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 70.

52 Thomas-Jensen ve Spiegel, *a.g.m.*, s. 208.

53 Holslag, *a.g.m.*, s. 83-84.

yaklaşım benimsemiş, ancak zamanla pozisyonunu netleştirerek aktif bir arabuluculuk üstlenmiştir. Bunu yaparken Sudan'daki çıkarları ile Batılı aktörlerin beklentileri arasında bir denge kurmayı başarmıştır.

Çin'in Darfur Krizi'ne yaklaşımında öne çıkan davranış kalıbı, "büyük güçlerle çatışmadan kaçınma" ve "küçük güçlerin/devletlerin otonomisine saygı duyma" şeklinde özetlenebilir. Çin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Sudan'la ilgili oylamalarda daimî üyelik statüsünün getirdiği en önemli silah olan veto yetkisini kullanmak yerine çekimser kalarak kararların geçmesini sağlamış, böylece yerleşik büyük güçleri doğrudan karşısına almamıştır. Bununla birlikte Çin, Sudan'daki yatırımlarını büyüterek BMGK'nın öngördüğü ekonomik tedbirlerin olumsuz etkilerini sahada dengelemiştir. İnsani müdahale konusunda ise Sudan Hükümeti'nin rızasının alınmasını şart koşan Çin, böylelikle en temel Vestfalyen ilke olan egemenlik hakkına saygı duyulması hususunu güçlü biçimde vurgulama fırsatı bulmuştur. Çin'in insani müdahale anlayışı, insan hakkı ihlalleri ile gündeme gelen rejimlerin elini güçlendirse de, otonomilerini önemseyen devletlerce olumlu karşılanabilecek bir yaklaşımdır.

Çin'in Sudan'da izlediği stratejinin bir benzerini Suriye'de gözlemlemek mümkündür. Çin'in Suriye ile ilişkileri, Sudan ile ilişkileri kadar yakın olmasa da, Rusya ve İran ile birlikte Çin de Suriye Hükümeti'nin yanında yer almaktadır. Çin, burada da iç işlerine karışmama ilkesine vurgu yapmakta ve askerî çözümden ziyade siyasi çözümü savunduğunu ifade etmektedir. Çin'in egemenlik, toprak bütünlüğü ve iç işlerine karışmama konusundaki bu hassasiyeti, kendisinin de Tayvan, Tibet ve Şincan sorunları nedeniyle etnopolitik açıdan görece kırılgan bir devlet olması ile bağlantılıdır.

KAYNAKÇA

“China pushes Sudan to let UN troops into Darfur”, *International Herald Tribune*, 15 Eylül 2006.

“Explanatory Remarks by Ambassador Wang Guangya at UN Security Council on Resolution 1672”, *Permanent Mission of the People's Republic of China to the UN*, <http://www.china-un.org/eng/hyyfy/t248836.htm>, (Erişim Tarihi: 25.04.2006).

“France threatens Sudan with sanctions”, *Sudan Tribune*, 20 Mart 2007.

“Leaked names highlight Sudan's failure to protect”, *Human Rights Watch*, 26 Aralık 2006.

“Malaysian Petronas embarks on oil Project in Sudan”, *Business Times*, 13 Aralık 2005.

“Sudan not happy with France's hosting of SLM's Abdel-Wahid: FM says”, *Sudan Tribune*, 26 Şubat 2017.

AITA, Judy, “United States Seeks Sanctions on Sudan Officials”, *State Department Washington File*, 19 Nisan 2006.

ARSLAN, Özgün, “Sudan ve Uluslararası Politikada Darfur Krizi”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 70.

BANGQUAN, Ding; YONSHENG, Tang ve MANSU, Yu, 国际危机管理 (*Uluslararası Kriz Yönetimi*), Millî Savunma Üniversitesi, Pekin, 2004.

BARLTROP, Richard, *Darfur and the International Community: The Challenges of Conflict Resolution in Sudan*, I. B. Tauris, Londra 2010.

BAYRAM, Mürsel ve Emiroğlu, Hüseyin, “Afrika'da Artan Çin Nüfuzunun Çok Yönlü Sonuçları”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 28, Temmuz 2016, s. 504.

BAYRAM, Mürsel, “Sudan’ın Etnopolitik Sorunlarını Besleyen Faktörlerin Tarihsel Bir Analizi”, *Tarihin Peşinde: Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 16, Ekim 2016, s. 197-224.

BAYRAM, Mürsel, *Küresel Enerji Rekabeti ve Darfur Sorunu*, Lap Lambert, Saarbrücken, 2017.

BECHTOLD, Peter K., “Darfur, The ICC and American Politics”, *Middle East Policy*, Cilt: XVI, Sayı: 2, 2009, ss. 160-162.

BELLAL, Annysa, *The War Report: Armed Conflict in 2014*, Oxford University Press, Oxford, 2015.

BERI, Rahul, “Africa’s Energy Potential: Prospects for India”, *Strategic Analysis*, Cilt: 29, Sayı: 3, 2005.

BONE, James, “Spielberg Pulls Out of Olympics in Protest at China’s Policy on Darfur”, *Times*, 13 Şubat 2008.

CHOEDEN, Yeshi, “China’s Stance on UN Peacekeeping Operations: Changing Priorities of Foreign Policy”, *China Report*, Cilt: 41, Sayı: 1, 2005, ss. 39-59.

CRYER, Robert, “Sudan, Resolution 1593 and International Criminal Justice”, *Leiden Journal of International Law*, Cilt: 19, Sayı: 1, 2006, ss. 195-222.

ÇELİK, Şener, “Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin Tutuklama Kararlarıyla İlgili Bir Değerlendirme: Sudan Devlet Başkanı Ömer El-Beşir Örneği”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Yıl: 7, Sayı: 14, ss. 93-94.

DUNKEL, G., “U.S., Britain and France threaten Sudan”, *Workers World*, Cilt: 48, Sayı: 51, Aralık 2006, s. 10.

FIRAT, Melek, “Hindistan’ın Afrika Politikası”, *Afrika: Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, Bahar 2012, s. 54.

FLOUNDERS, Sara, "The US Role in Darfur, Sudan", *Workers World*, Cilt: 48, Sayı: 22, Haziran 2006, s. 11.

GERHARDT, Hannes, "Bio-Normative Geopolitics: The US and the Darfur Crisis in Sudan", *Geopolitics*, Cilt: 14, Sayı: 3, 2009, s. 500.

GOGÉ, Warren, "Sudan flying arms to Darfur, UN panel reports", *International Herald Tribune*, 18 Nisan 2007.

HAGAN, John, "Prosecuting Ethnic Cleansing and Mass Atrocity in the Former Yugoslavia and Darfur", *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, Cilt: 10, Sayı: 1, 2009, ss. 26-47.

HOILE, David, "United States Darfur policy is sleep-walking the international community into another Iraq-type catastrophe", *Sudan Vision*, 26 Eylül 2004.

HOLSLAG, Jonathan, "China's Diplomatic Manoeuvring on the Question of Darfur", *Journal of Contemporary China*, Cilt: 17, Sayı: 54, 2008, s. 71.

HOLSLAG, Jonathan-Van Camp, Benjamin, *China's Resources and Energy Policy in Sub-Saharan Africa*, European Parliament, Brüksel, 2007, ss. 70-71.

JOHNSON, Douglas Hamilton, *The Root Causes of Sudan's Civil Wars: Peace Or Truce*, Fountain Publishers, Kampala, 2011.

JONSTON, Alastair Iain, "The Evolution of Interstate Security Crisis-Management Theory and Practice in China", *Naval War College Review*, Cilt: 69, Sayı: 1, 2016, s. 30.

MAMDANI, Mahmood, *Saviors and Survivors: Darfur, Politics, and the War on Terror*, Doubleday, New York, 2009, s. 231-232.

MASSEY, Simon ve MAY, Roy, "Crisis in Chad", *African Affairs*, Cilt: 105, Sayı: 420, 2006, s. 365.

MORO, Leben Nelson, “Over a barrel”, *New Internationalist*, Sayı: 401, Haziran 2007, s. 19.

PRUNIER, Gérard, *Le Darfour: Un Génocide Ambigu*, Editions de la Table Ronde, Paris 2005.

REEVES, Eric, “Europe’s Indifference to Darfur”, *New Republic*, 27 Ekim 2006.

SALIH, Kamal Osman, “The Internationalization of the Communal Conflict in Darfur and Its Regional and Domestic Ramifications: 2001-2007”, *Arab Studies Quarterly*, Cilt: 30, Sayı: 3, 2008, s. 13.

SULEIMAN, Mahmoud Abbaker, *Darfur: A Crisis of Identity and Governance*, Author House, Bloomington, 2011.

THOMAS-JENSEN, Colin ve Spiegel, Julia, “Activism and Darfur: Slowly Driving Policy Change”, *Fordham International Law Journal*, Cilt: 31, Sayı: 201, 2008, s. 203-204.

Darfur Crisis: Death Estimates Demonstrate Severity of Crisis, but Their Accuracy and Credibility Could be Enhanced, United States Government Accountability Office, Report to Congressional Requesters, Washington Kasım 2006.

VERHOEVEN, Harry, “Is Beijing’s Non-Interference Policy History? How Africa is Changing China”, *The Washington Quarterly*, Cilt: 37, Sayı: 2, 2014, s. 55-70.

WRIGHT, John L., *Libya, Chad and the Central Sahara*, Hurst and Company, Londra, 1989.

Structured Abstract

Chinese diplomacy appears to be based on a highly prudential strategy of “crossing the river by feeling the stones”, which affects China’s approach to international crises as well. China’s strategy was tested during the civil war in Darfur that shaded into an international crisis in which China was somewhat involved.

The crisis in Darfur was internationalised in tandem with the growing Chinese presence in Africa. Since the end of the Cold War, China has intensified its relations with African states as it needed new energy and raw material suppliers for its growing industry, new markets for its exporters, as well as new partners to support its interests on the international scene. The growing Chinese presence in Africa has been conspicuous especially in infrastructure investments and trade ties. China-Africa volume of trade rose up from 250 million dollars in 1965 to 210 billion dollars in 2013, making China the largest trading partner of Africa.

Sudan has been the leading investment and trade partner of China in Africa. China has been present in Sudan since the 1970s through a range of infrastructure investments, such as hospitals, factories, dams, cultural centres, etc. China-Sudan relations grew particularly in the late 1990s when Sudan was isolated from the international community on the grounds of radical Islamist actions and China needed alternative oil suppliers outside the Middle East. China became the largest trade partner of Sudan in a short span of time. China National Petroleum Corporation obtained concessions in various parts of Sudan, including the Southern Darfur region, and invested over four billion dollars in Sudan oil market.

The crisis in Darfur rapidly politicised the commercial relations of China with African states. The diplomatic pressures of the Western states and the campaigns of civil society organisations compelled China to compromise on its non-intervention policy. China needed to keep the balance between those pressures and its interests in Africa. This necessity was a big test for the country’s diplomatic manoeuvring capability. China pursued a strategy both to avoid the possible negative

effects of the instability in Darfur and to hold its long-term interests in Africa harmless.

China had addressed the international crises in the Cold War period mainly by ideological motivations. The country developed a more constructive approach to the crises in the post-Cold War period. The crisis in Darfur erupted, therefore, in a time when China was far from the past ideological motivations. China adopted a passive approach to the crisis in the beginning. However, it clarified its position afterwards and even undertook an active mediation. While doing this, it managed to maintain a balance between its interests in Sudan and its relations with the Western actors.

The outstanding pattern of behaviour in China's approach to the crisis in Darfur can be summarised as avoiding confrontation with the Great Powers and having respect for the autonomy of Small Powers/States in the meantime. As a permanent member of the United Nations Security Council, China had the right to veto the resolutions regarding Sudan, but it abstained instead. China enabled the adoption of those resolutions in this way and did not confront the other Great Powers directly. On the other hand, it moderated the resolution drafts ahead of time. Moreover, it balanced the negative effects of the economic sanctions imposed by the United Nations Security Council resolutions by increasing its investment and trade ties with Sudan.

China stipulated receiving the consent of the Government of Sudan before accepting the humanitarian intervention in Darfur. China found an opportunity in this way to strongly emphasise the respect for state sovereignty, which is a basic Westphalian tenet. Even though China's view of humanitarian intervention appears to strengthen the hand of authoritarian regimes that come to the fore with violations of human rights, it can be welcomed by Small States that attach much more importance to the principles of autonomy and sovereignty.

China follows a similar strategy in Syria. Although China's ties with Syria is not as close as those with Sudan, China supports the Government of Syria in line with Russia and Iran. China also emphasises the principle of non-intervention and sticks up for political

solution rather than military one. China's sensitivity to the principles of non-intervention, sovereignty and territorial integrity is partly linked to its ethno-political vulnerability resulting from the problems of Taiwan, Tibet and Xinjiang Uyghur regions.